

AKÚTNE OBLIČKOVÉ POŠKODENIE

Acute kidney injury (AKI)

Rýchly pokles GF, porucha homeostázy EC objemu tekutín, elektrolytov a acidobázickej rovnováhy

Klasifikácia RIFLE 2004 (Risk, Injury, Failure, Loss, End-stage)

Klasifikácia AKIN 2007 (Acute Kidney Injury Network)

Definícia AKI podľa KDIGO 2012

Vzostup s-kreatinínu o $\geq 26 \mu\text{mol/l}$ za 48 hodín *alebo*

>1,5-krát od základnej hodnoty za predchádzajúcich 7 dní

Výdaj moču $< 0,5 \text{ ml/kg/h}$ za 6 hodín

Štádiá akútneho obličkového poškodenia (KDIGO 2012)

Štádium	Kreatinín v sere	Množstvo moču
1	vzostup 1,5 až 1,9-krát zo základnej hodnoty <i>alebo</i> vzostup o $\geq 26 \mu\text{mol/l}$	$< 0,5 \text{ ml/kg/h}$ za 6-12 hodín
2	vzostup 2 až 2,9-krát zo základnej hodnoty	$< 0,5 \text{ ml/kg/h}$ za viac ako 12 hodín
3	vzostup viac ako 3-krát zo základnej hodnoty <i>alebo</i> vzostup na $> 353 \mu\text{mol/l}$ <i>alebo</i> začiatok liečby nahrádzajúcej obličkové funkcie (RRT) <i>alebo</i> u pacientov mladších ako 18 rokov zníženie eGFR na $< 35 \text{ ml/min/1,73 m}^2$	$< 0,3 \text{ ml/kg/h}$ za viac ako 24 hodín <i>alebo</i> anúria za viac ako 12 hodín

Akútne obličkové zlyhanie – len AKI s eGFR pod $15 \text{ ml/min/1,73 m}^2$ alebo potreba liečby nahrádzajúcej obličkové funkcie (RRT – renal replacement therapy)

Prerenálne AKI (~ 55%) - renálna hypoperfúzia

Hypovolémia (dehydratácia, hemorágia, straty tekutín obličkami a GIT, sekvestrácia do EV priestoru)

Nízky srdcový výdaj

Zmenený pomer renálna/systémová cievna rezistencia
(sepsa, aktivácia sympatika, hepatorenálny sy)

Zhoršená renálna autoregulácia (inhibítory ACE, inhibítory COX)

Vaskulárna obštrukcia (artéria, vena)

Renálne AKI (~ 40%)

Akútna tubulárna nekróza - proximálny tubulus

(ischémia, aminoglykozidy, radiokontrastné látky, chemoterapia, myoglobín pri rabdomyolýze, hemolýza, HELLP sy, uráty)

Akútna intersticiálna nefritída (alergická - cefalosporíny a nesteroidné antiflogistiká, infekcia)

Glomerulopatie (glomerulonefritída, eklampsia, disseminovaná intravaskulárna koagulácia DIC, hemolyticko-uremický syndróm HUS, trombotická trombocytopenická purpura TTP)

Postrenálne AKI (~ 5%) – obštrukcia močových ciest

(kamene, tumor, krvná zrazenina, neurogénny moč. mechúr DM-2)

Patofyziológia AKI

Začiatočná fáza - ↓RBF, obštrukcia tubulov, spätné presakovanie glomerulového filtrátu, vonkajšia dreň

Udržiavacia fáza - intrarenálna vazokonstrikcia (↑endotelín, ↑angiotenzín II, ↑tromboxan, ↓oxid dusnatý, ↓prostaglandíny), kongescia drene, ↓výdaj moču,

Zotavovacia fáza - polyúria

Rizikové faktory: hypovolémia, preexistujúca nefropatia, staršie osoby, diabetici

Klinický obraz akútneho obličkového zlyhania

Začiatočná fáza - 2-6 dní, ↓výdaj moču, symptómy: slabosť, nauzea, vracanie, cefalea, edémy, artralgie, myalgie, dyspnoe

Oligoanúria - oligúria <500 ml/24h, anúria <100ml/24h, riziko prevodnenia, ↑s-kreatinín, ↑s-urea, metabolická acidóza, ↑s-K, ↓s-Na, uremické symptómy

Polyúria - 5-8 dní, riziko dehydratácie, deplécia Na a K, postupne ↓s-kreatinín, ↓s-urea

Zotavovacia fáza - ústup symptómov, normalizácia labor. testov

Komplikácie

Hypo(hyper)volémia, hyperkaliémia,

Metabolická acidóza (↑ aniónová medzera - anion gap)

Anémia, infekcia, uremický sy

TERAPIA

Príjem na JIS (MJ): monitorovanie artériového tlaku a srdcovej frekvencie

Vodná bilancia:

- straty perspiráciou a exspiráciou 850-1000 ml/24 h
- zvýšené vodné straty pri horúčke
- pri katabolizme sa vytvorí asi 500 ml metabolickej vody

Udržiavanie normálnej hydratácie (CVT):

Príjem vody/24 h = moč + straty GIT + 400 ml

Konzervatívne opatrenia:

Nízkobielkovinová diéta 0,6 g/kg/deň

Furosemid i.v. (až do 0,5-1g/deň)

Dopamín i.v. (1-5 µg/kg/min)

Metabolická acidóza

korekcia: ak $\text{HCO}_3 < 15 \text{ mmol/l}$ ... NaHCO_3 tbl 2-4 g/d p.o.,

ak $\text{pH} < 7,2$ ... 4,2% (8,4%) NaHCO_3 i.v.

Hyperkaliémia

20% glukóza + insulín i.v., Calcium gluconicum i.v.,

4,2% NaHCO_3 i.v., iónomenič p.o. (Resonium A pulv.)

Špecifické opatrenia:

akútna tubulointersticiálna nefritída - prednizón 60 mg/d p.o.

rabdomyolýza, hemolýza - 10% mannitol 200 ml i.v.

urátová nefropatia - allopurinol p.o., alkalizácia moču

Preventívne opatrenia:

Optimalizácia KV funkcií a intravaskulárneho objemu

Kontrastné látky – neiónové nízkoosmolárne, infúzia 1/2 F roztoku

Aminoglykozidy, cefalosporíny, cyklosporín – hladiny v sére!

Purifikačné metódy:

hemodialýza, peritoneálna dialýza, hemoperfúzia

CHRONICKÁ OBLIČKOVÁ CHOROBA (CKD)

Klasifikácia CKD podľa 2012 KDIGO Guideline

Kritériá chronickej obličkovej choroby (trvanie viac ako 3 mesiace)

Známky obličkového poškodenia:

1. albuminúria >30 mg/24 h, pomer albumín/kreatinín v moči $ACR > 3$ mg/mmol,
2. abnormality v močovom sedimente
3. abnormálne koncentrácie elektrolytov v sére pri tubulárnych poruchách
4. patologické histologické nálezy
5. abnormálna štruktúra obličiek zistená zobrazovacími metódami (USG, CT, MRI, rádioizotopové metódy)
6. stav po transplantácii obličky

a/alebo

Znížená glomerulová filtrácia $eGFR < 60$ ml/min/1,73 m²

Diagnóza chronickej obličkovej choroby:

Príčina choroby

Glomerulová filtrácia (G1-G5) – odhad eGF, vzorec CKD-EPI (predtým MDRD-4): s-kreatinín, vek, pohlavie, rasa

Albuminúria (A1-A3) – A1 < 30 mg/24 h (normálna), A2 30-300 (mikroalbuminúria), A3 > 300 (klinická albuminúria)

Št.	Zmeny	eGF ml/min/1,73m ²
1	Poškodenie obličiek s norm. alebo $\uparrow$ GF	> 90
2	Mierne $\downarrow$ GF	60-89
3a	Stredne $\downarrow$ GF	45-59
3b		30-44
4	Výrazne $\downarrow$ GF	15-29
5	Zlyhanie obličiek	< 15 alebo dialýza

Mechanizmy progresie: vysoký krvný tlak, proteinúria, tubulointerstiálny zápal (TGF- β , endotelín, chemokíny) a fibróza, glomeruloskleróza, počet nefrónov

Klinicky významné zmeny začínajú v štádiu G3b

Patofyziológia

Homeostáza **sodíka** a objemu **tekutín:**

IC $\uparrow$ Na - prevodnenie buniek, $\uparrow$ celková H₂O - $\downarrow$ s-Na

Zhoršené hospodárenie s Na a H₂O - riziko deplécie ECV

Homeostáza **draslíka** - $\uparrow$ s-K pri GF<10 ml/min

Metabolická acidóza – IC $\downarrow$ K - EC $\uparrow$ K

Uremické toxíny

malé molekuly (m.hm.<500) urea, kreatinín, UA, ADMA.

stredné m.(500-5000) AGEs, β 2-MG, PTH, leptín, RBP, ANP

viazané na proteíny: fenoly, indoly, interleukíny, HCy, TNF

Metabolizmus:

Proteíny –hyperkatabolizmus, malnutrícia

Glukóza – inzulínová rezistencia

Lipidy – $\uparrow$ TG, norm. cholesterol, $\downarrow$ HDL, $\uparrow$ Lp(a)

GF: 35-50% asymptom, 20-35% azotémia, <20% symptom

Kardiovaskulárne abnormality

Artériová hypertenzia - retencia tekutín alebo $\uparrow$ RAA systém

hypertrofia ľavej komory, diastolická dysfunkcia ĽK

Ateroskleróza, kalcifikácia intimálneho plaku a média artérií

Hematologické abnormality.

Anémia normochrómna, normocytová

- etiológia: uremické toxíny – kostná dreň, ↓syntéza EPO v obličkách, deficit Fe, ↑hepcidín-25, straty krvi, hemolýza
- porucha hemostázy - ↑BT, abnormálna agregácia Tr
- náchylnosť na infekcie - dysfunkcia Lkc, lymfocytopenia
- ↓akútna zápalová odpoveď, ↓neskorá hypersenzitivita

Kostný metabolizmus

↓ renálna exkrécia fosforu – ↑s-P

↓1,25(OH)₂D - znížená hydroxylácia kalcidiolu na aktívny kalcitriol v obličkách, znížená absorpcia Ca v čreve, ↓s-Ca

Parathormón (PTH) zvyšuje rezorpciu kalcia v distálnom nefróne a uvoľňuje Ca z kostí, sekundárna hyperparatyreóza

Renálna osteopatia: osteomalacia (deficit vit.D a Ca), osteitis fibrosa cystica (↑PTH na kosť), adynamická osteopatia

TMV klasifikácia: kostný obrat, mineralizácia, objem

Neurologické, psychiatrické abnormality

- periférna neuropatia (senzorická, motorická), myopatia, kŕče, syndróm nepokojných nôh, encefalopatia, ↓kognitívne f., depresia

- dialyzačná nerovnováha (dialysis disequilibrium)

Gastrointestinálne foetor, oneskorené vyprázdňovanie žalúdka, vracanie, peptický ulkus, hepatitída B, C, hnačky

Endokrinné ↓estrogény, ↑FSH, amenorea, ↓testosterón, ↓kortizol, ↓T₃, ↓rastový hormón (deti)

Kožné hnedý pigment, hematóm, pruritus, kalcif. nekrózy

KONZERVATÍVNA LIEČBA

Cieľ: spomalenie progresie chronickej obličkovej choroby

Nízkobielkovinová diéta

znižuje tvorbu dusíkatých odpadových látok a anorganických iónov, zmiernuje uremické príznaky, metabolickú acidózu, hyperfosfatémiu a hyperkaliémiu,

pri riziku CKD – **neprekročiť 1,3 g B /kg/deň**

2. a 3. štádium CKD – **0,8-1 g B /kg/deň**

4. a 5. štádium (GF≤30 ml/min) – **pod 0,8 g B/kg/deň**

50-75% bielkovín s vysokou biologickou hodnotou

Energetický príjem 150 kJ (35 kcal)/kg

Hemodialýza **1,2 g/kg/deň**, CAPD **1,3 g/kg/deň**, ketoanalógy esenciálnych aminokyselín, acidum folicum, vitamín C, B6

Antihypertenzná liečba

Cieľ: **TK<130/80 mmHg**

Inhibítory ACE (redukcia pri s-kreat>250µmol/l),

blokátory receptorov angiotenzínu II (ARB),

blokátory kalciového kanála (NDHP, DHP),

betablokátory, centrálne účinkujúce, furosemid (obmedzený účinok)

Renálna anémia

Cieľ: **Hb do 115 g/l**

Vyšetriť: s-Fe, transferín + saturácia tr., feritín!

th: doplniť zásoby Fe p.o. alebo i.v.

ESA (erythropoiesis stimulating agents)

- rekombinantný ľudský EPO 100-150 IU/kg/týždeň s.c.

- typy EPO: alfa, beta, delta (2 až 3-krát/týždeň)

každé 2 až 4 týždne: darbepoetin, methoxy-polyetylen-glykol-epoetin-beta

Metabolická acidóza

th: pri $\text{HCO}_3 < 15 \text{ mmol/l}$ – NaHCO_3 p.o.

pri pH<7,2 podať 4,2% (8,4%) roztok NaHCO₃ i.v.

Renálna osteopatia (osteodystrofia)

Cieľ: **s-P<1,8 mmol/l, s-Ca>2,2 mmol/l, Ca x P<4**

Vyšetriť: Ca, P, ALP, iPTH, 25(OH)D, 1,25(OH)₂D

th: ↓fosfor v potrave

- viazače fosforu: kalciové soli (vaskulárne kalcifikácie), bez
- kalcia: sevelamer, lantanum carbonicum
- kalcitriol tbl (0,25-0,5 µg/deň)

Terapia sekundárnej hyperparatyreózy:

- paricalcitol: analóg kalcitriolu, agonista receptorov pre vitamín D znižuje PTH
- cinacalcet: kalcimimetikum, napodobňuje účinok kalcia na kosť cestou aktivácie kalcium-senzitívnych receptorov
- paratyreoidektomia (subtotálna, totálna)

LIEČBA NAHRADZUJÚCA FUNKCIE OBLIČIEK

Renal replacement therapy – RRT (HD,PD,TX)

Diabetici majú najväčšie zastúpenie spomedzi všetkých pac. na RRT:
USA, NSR, Japonsko 40-45 %, Slovensko 32 %

HEMODIALÝZA

Princíp: *difúzia molekúl* (anorganické ióny, malé molekuly – urea, kreatinín, stredné molekuly, veľké molekuly – beta2-mikroglobulín) z krvi cez semipermeabilnú umelohmotnú *membránu* (vysoko prietoková membrána) do *dialyzačného roztoku* (izoionický, bikarbonátový), modelovanie hladiny sodíka

Indikácie: AZO, CHZO (s-kreatinín 500-600 $\mu\text{mol/l}$),
hyperkalémia >7.0 mmol/l, ťažká metabolická acidóza

Kontraindikácie: hypotenzia, akútne krvácanie (začať HD bez heparínu)

Cievny prístup - 3-cestný kaválny katéter, a-v fistula (predlaktie)

Heparinizácia počas HD, trvanie HD *4 hodiny 3x týždenne*

Ultrafiltrácia odstraňuje počas HD nadbytočnú tekutinu

Komplikácie:

artérová hypotenzia, krvácanie (pri heparinizácii), hyperpyrexia, dialyzačná nerovnováha

Iné metódy:

Hemofiltrácia, hemodiafiltrácia, hemoperfúzia

PERITONEÁLNA DIALÝZA

Princíp: *difúzia molekúl* z krvi cez stenu *kapilár peritonea* do dialyzačného roztoku, ktorý sa napúšťa cez katéter do peritoneálnej dutiny (jedna výmena 2 litre)

peritoneálny roztok: Na, Ca, Mg, Cl, bikarbonát, glukóza

Indikácie: ako HD + zánik a-v fistuly, diabetes mellitus

KI: čerstvé pooperačné abdominálne rany a zrasty

Katéter na PD (Tenckhoffov): silikón, polyuretán

Technika zavedenia katétra: laparoscopia

CAPD (kontinuálna ambulantná) - 4 výmeny denne, automatizovaná

APD (cyklovač) – výmeny v noci

Komplikácia:

peritonitída (ohraničená alebo difúzna)

- bolesť, zakalený dialyzačný roztok >100 Lkc/ μ l,

- kultivácia: Staphylococcus SPA, Pseudomonas sp. a.i.

TRANSPLANTÁCIA OBLIČKY

Darca: mŕtvy (kadaver), žijúci (príbuzný, nepríbuzný)

Kompatibilita: krvné skupiny AB0, systém HLA

Transplantovaná oblička sa umiestňuje do fossa iliaca

Komplikácie: **rejekcia transplantátu, infekcie**

Liečba rejekcie: prednizón, tacrolimus, sirolimus, mykofenolát mofetil, cyklosporín,

Zvýšený výskyt lymfómu pri dlhotrvajúcej imunosupresii

PORUCHY ACIDOBÁZICKEJ ROVNOVÁHY

norm. pH artériovej krvi 7,37–7,45

Extracelulárne a intracelulárne nárazníkové systémy (buffers):

Bikarbonátový (sérum 35%, erytrocyty 18%)

$H^+ + HCO_3^- \leftrightarrow H_2CO_3 \leftrightarrow H_2O + CO_2$ ... (karboanhydráza)

Hemoglobín/oxyhemoglobín 35%, fosfát 5%, proteíny 7%

Respiračné kompenzačné mechanizmy:

Plúca a chemoreceptory v predĺženej mieche upravujú rovnováhu medzi tvorbou a vylučovaním CO_2 ,

norm. pCO_2 v artériovej krvi 40 mmHg (5,3 kPa)

Renálne kompenzačné mechanizmy:

Tubulárna reabsorpcia filtrovaného HCO_3^- ,

Tvorba titrovateľných kyselín ... $H^+ + HPO_4^{2-} \rightarrow H_2PO_4^-$

Vylučovanie NH_4^+ močom ... $H^+ + NH_3 \rightarrow NH_4^+$

Prístroje na meranie acidobázy priamo určia **pH, pCO_2 , pO_2**

Hendersonova-Hasselbalchova rovnica:

$$pH = 6,1 + \log \frac{HCO_3^-}{pCO_2 \cdot 0,03}$$

norm. HCO_3^- v artériovej krvi 22–26 mmol/l

norm. BE (base excess) v artériovej krvi -2 až +2 mmol/l

Poruchy ABR: jednoduché, zmiešané; akútne, chronické

Primárna respiračná zmena → sekundárna metabolická renálna odpoveď

Primárna metabolická zmena → sekundárna respiračná odpoveď

Metabolická acidóza

Definícia: pH artériovej krvi < 7,35 (ťažká pH < 7,1), ↓ HCO_3^-

Kompenzačná alveolárna hyperventilácia znižuje pCO_2

Príčiny:

(1) zvýšená tvorba endogénnych kyselín (ketokyseliny, laktát)

- (2) hromadenie endogénnych kyselín (AZO, CKD 4. a 5. štádium)
- (3) strata bikarbonátov GIT a obličkami

Aniónová medzera (anion gap) $AG = Na^+ - Cl^- - HCO_3^-$ norma 10-14 mmol/l, koncentrácia nezmeraných aniónov

MAC s vysokou AG: diabetická ketoacidóza, laktátová acidóza, AZO, CKD 4. a 5. štádium, exogénne toxíny

MAC s normálnou AG (hyperchloremická): straty HCO_3^- stolicou, močom pri RTA

Pokles pH krvi o 0,1 spôsobí vzostup kaliémie o 0,6 mmol/l.

Klinický obraz: hyperventilácia, znížená kontraktilita myokardu, dilatácia periférnych artérií, konstriktoria centrálnych vén, útlm CNS

Liečba:

pH krvi 7,15–7,3 ... $NaHCO_3$ tbl (1g $NaHCO_3$ obsahuje 12 mmol HCO_3^-).

pH krvi <7,15 ... 4,2% roztok $NaHCO_3$ i.v. (HCO_3^- 500 , Na^+ 500 mmol/l).
Deficit bikarbonátu v tele: DB (mmol)= hmotnosť (kg) . 0,3 . BE

Diabetická ketoacidóza– infúzia HCO_3^- i.v. pri pH krvi <7,1, prerušiť podávanie $NaHCO_3$, ak pH>7,2 (hrozí „prestrelenie“ do alkalózy)!

Metabolická alkalóza

Definícia: pH artériovej krvi >7,45 (ťažká pH>7,6), $\uparrow HCO_3^-$
Kompenzačná alveolárna hypoventilácia zvyšuje pCO_2

Príčiny:

- (1) zmenšenie ECV, nedostatok K^+ , sekund. hyperaldosteronizmus

- (2) nedostatok Cl^- (vracanie, odsávanie žalúdočnej šťavy)
- (3) renálne príčiny (diuretiká, straty K^+)
- (4) zvýšený exogénny prívod HCO_3^-

Vzostup pH spôsobí pokles kaliémie

Klinický obraz:

hypoventilácia, parestézie, svalové kŕče, dysrytmie, zmätenosť

Liečba:

Zmenšený ECV a nedostatok K^+ a Cl^- : hyperton. roztoky NaCl s KCl i.v..

Acetazolamid zvyšuje vylučovanie NaHCO_3^- močom.

Blokátory protónovej pumpy pri stratách Cl^- žalúdočnou šťavou

Akútna hemodialýza

Respiračná acidóza

Definícia: pH artériovej krvi $< 7,35$, $\uparrow$ pCO_2

Pri chronickej RAC renálna kompenzácia zvyšuje HCO_3^-

Príčiny:

Akútne: upchatie dýchacích ciest, anafylaxia, ťažký bronchospazmus

Chronické: centrálné (útlm dýchacieho centra, mozgové choroby),

bronchopulmonálne (astma, CHOPCH, reštrikcia, emfyzém),

neuromuskulárne (deformácia hrudníka, svalové dystrofie, myasténia),
alveolárna hypoventilácia pri obezite

Klinický obraz:

Akútna: dyspnoe, úzkosť, zmätenosť, kóma

Chronická: spavosť, zmeny osobnosti, zhoršená pohybová koordinácia

Liečba:

Akútna: uvoľnenie dýchacích ciest, tracheotómia, intubácia, UPV

Chronická: zlepšenie ventilačných pľúcnych funkcií.

Opatrnosť pri O₂ terapii u spontánne dýchajúceho pacienta s hyperkapniou
(ďalší vzostup pCO₂) !

Hyperkapniu znižovať postupne (hypoperfúzia mozgu) !

Respiračná alkalóza

Definícia: pH artériovej krvi > 7,45, ↓ pCO₂

Pri chronickej RAL znižuje renálna kompenzácia HCO₃⁻

Pri vzostupe pH krvi sa znižuje ionizované Ca²⁺ v sére

Príčiny:

centrálne (úzkosť, psychózy, horúčka, mozgové choroby)

hypoxémia (srdcové zlyhávanie, embolizácia do pľúc, ťažká anémia)

lieky (salicyláty, metylxantíny), sepsa, UPV

Klinický obraz:

Akútna: parestézie, tetania, závraty, zmätenosť

Chronická: mierna RAL pri chronickom srdcovom zlyhávaní

Liečba podľa základnej príčiny